

DOCTRINA

EXCEPȚII LA OBLIGAȚIA DE PROTECȚIE ÎN LUMINA JURISPRUDENȚEI CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Mihai POALELUNGI,
doctor în drept,
Președinte al Curții Supreme
de Justiție

Acțiunile/inacțiunile statelor-părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului produse în mod extraterritorial, care au implicații asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, angajează, de regulă, răspunderea respectivelor state pentru ingerințele cauzate. Totuși, Convenția Europeană prevede anumite situații ce condiționează exonerarea statelor de răspunderea care, în mod habitual, ar fi survenit în urma nerespectării obligațiilor pozitive/negative de protecție a drepturilor și libertăților consacrate de CEDO. În prezentul demers științific au fost analizate clauzele specifice exoneratorii de răspundere a statelor pentru actele produse extraterritorial, fiind făcute referințe la spețe concrete în care Curtea de la Strasbourg a aplicat respectivele clauze.

Cuvinte-cheie: *Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, speță, act extraterritorial, răspunderea statului, situații exoneratorii de răspundere.*

În Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹ (CEDO), dar și în jurisprudența Curții Europene au fost elaborate limitări generale (clauza derogatorie, imunitatea de jurisdicție) și specifice (espacejuridique, clauza colonială) aferente aplicării extraterritoriale a CEDO. Ori de câte ori va fi depistată cel puțin una dintre ele, efectele pe care ar trebui să le producă Convenția vor fi înlăturate într-un mod relativ sau absolut, respectiv - potențialii beneficiari nu vor mai putea invoca încălcarea acesteia.

Espace juridique. *Espace juridique* sau „spațiul juridic” este o limitare specifică doar extraterritoria-

Exceptions from the protection obligation in light of the ECtHR jurisprudence

Actions or inactions of the states-parties to the European Convention on Human Rights produced in an extraterritorial way that have implications on human rights and fundamental freedoms, as a rule engages the liability of those states for the caused interferences. However, the European Convention provides certain situations that conditioning the exoneration of the states from the liability that, in a habitual way, would arise as a consequence of disrespect of positive/negative obligations to protect the rights and freedoms enshrined in the ECHR. In this scientific demarche, were analyzed the specific clauses exonerating from the liability of the states for the acts committed in an extraterritorial way, with references to concrete cases in which the Strasbourg Court has applied the respective clauses.

Key-words: *European Court of Human Rights, European Convention on Human Rights, case, extraterritorial act, state liability, liability exonerating situations.*

lității CEDO. Ea constă în conceptul conform căruia Convenția este un instrument al ordinii publice (*ordre public*) europene, iar aplicarea acesteia este necesară a fi limitată la spațiul statelor-membre ale Consiliului Europei, chiar dacă statul ar exercita jurisdicția extraterritorială în sensul art. 1.

Conceptul poate fi aplicat doar în cazul aplicării criteriului spațial, și nu al celui de autoritate agent-stat, ceea ce de asemenea a creat dificultăți de interpretare în lumina jurisprudenței Curții de până la *Bankovic*². Paradoxal, dar același concept al unei ordini publice europene unice a fost utilizat și pentru aplicarea extraterritorială a Convenției în interiorul spațiului juridic.

Conceptul de *espace juridique* nu are nici un suport convențional sau judiciar, hotărârea care

¹ Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 04/11/1950 la Roma, Italia. [on-line]: http://echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf (Vizitat la 25/03/2015).

² Speța *Bankovicș.a. c. Belgiei ș.a.*, decizia din 12/12/01. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22099> (Vizitat la 25/03/2015).

i-a dat impuls fiind în speța *Bankovic*, creând astfel un precedent periculos, în sensul negării protecției drepturilor și libertăților fundamentale atunci când ele obiectiv trebuiesc protejate. Curtea a ignorat jurisprudența precedentă, când jurisdicția statului-membru a fost recunoscută în afara spațiului juridic al Consiliului Europei: *Issa*³ și *Ocalan*⁴, statuând că statele reclamate în spețele respective nu au obiectat în acest sens. Argumentul dat este mai mult decât dubios, deoarece jurisdicția în lumina art. 1 este oarecum o stare de fapt obiectivă care n-ar trebui să depindă de contradictorialitate, iar ultima n-ar trebui să fie abordată în sensul său absolut. Mai mult, Curtea a examinat chestiunea jurisdicției în hotărârea finală în speța *Issa* (trecuseră 3 ani după *Bankovic*), constatând că Turcia a exercitat extraterritorial jurisdicția, prin agenții săi, care acționau în nordul Irakului, tacit ignorând argumentul *espace juridique* din *Bankovic*.

Curtea a examinat chestiunea jurisdicției și în speța *M. c. Danemarce*⁵, fiind vorba despre ambasada statului reclamat, care se afla pe teritoriul fostei RDG, țară care, evident, nu era membră a Consiliului Europei, dar, precum și Republica Federativă Iugoslavia în *Bankovic*, se afla în inima Europei continentale. Totodată, și în speța *Pad*⁶ Curtea a constatat jurisdicția Turciei în privința agenților săi, care acționau pe teritoriul Iranului. Deci, Curtea, în mod vădit, a ignorat conceptul interpretat în *Bankovic*, dar nici nu s-a expus expres împotriva acestuia.

Conceptul de *espace juridique* a devenit desuet odată cu adoptarea hotărârii în speța *Al-Skein*⁷, unde Curtea a stabilit scopul limitativ al acestuia: de a nu impune statelor care nu sunt părți la Convenție standardele ce reies din ea, ceea ce nu în-

seamnă că CEDO nu trebuie să fie aplicată în afara spațiului Consiliului Europei, astfel excluzând vacuumul aparent creat după *Bankovic*. Ironic, Curtea a făcut trimitere la aceeași jurisprudență ca și în *Bankovic*, dar deja în vederea aplicării extraterritoriale a Convenției.

Clauza derogatorie (art. 15 al CEDO). Art. 15 al Convenției reprezintă o limitare generală temporară a aplicabilității CEDO în circumstanțe de război sau de pericol public iminent, care amenință ordinea constituțională a statului. Pentru aplicarea art. 15, statul interesat trebuie să notifice Secretarul General al Consiliului Europei în acest sens. În privința celorlalte drepturi și libertăți, statele dețin o marjă largă de apreciere pe marginea relației dintre scopul limitat al derogării și drepturile încălcarea cărora este „necesară”⁸, ele aflându-se într-o poziție mai bună pentru a decide asupra chestiunii date. De-a lungul existenței Convenției, art. 15 a fost aplicat doar de 6 ori, cel mai recent - în 2001 de către Marea Britanie, în urma acțiunilor teroriste de la 11 septembrie 2001 din New York, limitând aplicarea art. 5 par. 1 în privința străinilor neexpulzabili⁹. În speța recentă *A. c. Regatului Unit*, Marea Cameră a stabilit că derogarea de la art. 5 în privința detenției în absența înaintării învinuirii doar a non-naționaliilor era disproporționată și nejustificată¹⁰.

Totodată, nu se influențează aplicabilitatea altor instrumente internaționale, cum ar fi Convențiile de la Geneva cu privire la protecția persoanelor pe timp de conflict armat. Derogarea nu poate fi absolută, statul fiind obligat să protejeze nucleul dur de drepturi, după cum e prevăzut în art. 15 par. 2.

Clauza derogatorie ar putea servi în viitor pentru ameliorarea „conflictelor” dintre dreptul CEDO și dreptul internațional umanitar. Spre exemplu, în cazul detenției autorizate de dreptul internațional umanitar în vederea determinării statutului de combatant al persoanei, dar prohibite prin art. 5 al Convenției (precum a avut loc în circumstanțele

³ Speța *Issa c. Turciei*, hotărârea din 16/11/2004. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-67460> (Vizitat la 25/03/2015).

⁴ Speța *Ocalan c. Turciei*, hotărârea din 12/05/2005. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69022> (Vizitat la 25/03/2015).

⁵ Speța *M. c. Danemarcei*, decizia Comisiei EDO din 14/10/1992. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-1390> (Vizitat la 25/03/2015).

⁶ Speța *Pad ș.a. c. Turciei*, decizia din 28/06/2007. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81672> (Vizitat la 25/03/2015).

⁷ Speța *Al-Skein ș.a. c. Regatului Unit*, hotărârea din 7/07/2011. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-105606> (Vizitat la 25/03/2015).

⁸ Speța *Irlanda c. Regatului Unit*, hotărârea din 18/01/1978. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57506> (Vizitat la 25/03/2015).

⁹ Bîrsan C. Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol I: drepturi și libertăți. București: ALL Beck, 2005, p.925

¹⁰ Speța *A. c. Regatului Unit*, hotărârea din 19/02/2009. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-91403> (Vizitat la 25/03/2015).

speței *Hassan*¹¹). Declarația făcută în sensul art. 15 ar putea limita aplicabilitatea art. 5 în circumstanțele de conflict armat.

O situație interesantă de aplicare a clauzei derogatorii a avut loc în cazul Ciprului. În perioada respectivă insula se afla sub administrația Regatului Unit, iar Grecia a invocat încălcarea drepturilor resortisanților Ciprului de către guvernul britanic. Ultimul a invocat aplicarea art. 15, respectiv - a stării de „pericol public” pentru neaplicarea parțială a Convenției¹².

Clauza colonială (art. 56 al CEDO). Clauza colonială a fost incorporată în Convenție în vederea limitării obligațiilor care ar apărea pentru state în privința fostelor colonii. Art. 56 are un alt scop, mai larg decât simpla exercitare a jurisdicției, referindu-se nu doar la extinderea teritorială a acesteia în sensul art. 1 CEDO, ci și la răspunderea metropolelor pentru acțiunile/omisiunile administrațiilor locale aflate pe aceste teritorii. Din motive aparent politice, s-a decis de a condiționa răspunderea dată unei declarații speciale. Pentru ca Convenția să fie aplicată asupra persoanelor aflate pe teritoriile fostelor colonii, statul urmează să facă o declarație prin care extinde jurisdicția sa și asupra acestora, după cum e prevăzut în art. 56 par. 4.

Aplicabilitatea clauzei coloniale depinde, într-o oarecare măsură, și de legislația națională a metropolei. Spre exemplu, în cazul Regatului Unit, la nivel constituțional se diferențiază entitățile pentru care el poartă răspundere, deci care fac parte din Regatul Unit *per se* și/sau s-a făcut o declarație în sensul art. 56, și teritorii care, deși aflându-se sub controlul, suveranitatea și jurisdicția *de facto* a Coroanei britanice, totuși nu fac parte din Regatul Unit. Este o distincție pe care Înalta Curte o tolerează¹³. Pe de altă parte, teritoriile de peste mări ale Franței fac, potrivit Constituției acesteia, parte din teritoriul Republicii, declarațiile în sensul art. 56 fiind astfel oarecum inutile¹⁴.

¹¹ Speța *Hassan c. Regatul Unit*, hotărârea din 16/09/2014. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-146501> (Vizitat la 25/03/2015).

¹² Norris R.E., Reiton P.D. The suspension of guarantees: a comparative analysis of the American convention on human rights and the constitutions of the states parties. In: *American University Law Review*, 1981, Vol. 30, p. 198.

¹³ Speța *Chagos Islanders c. Regatul Unit*, decizia în din 11/12/2012. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115714> (Vizitat la 25/03/2015).

¹⁴ Charrier J.-L., Chiriac A. *Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului*. Chișinău: Balacron, 2008, p. 669.

În speța *Loizidou*¹⁵ Turcia a invocat clauza colonială pentru a nu aplica Convenția pe teritoriul Ciprului, din motiv că în declarația unilaterală de recunoaștere a dreptului la recurs individual în fața Comisiei EDO Turcia a încercat să limiteze cererile doar la acele ce se referă la ingerințele produse de autoritățile turcești doar pe teritoriul său. Curtea a sesizat scopul limitat al clauzei coloniale, statuând că, pentru aplicarea extrateritorială a CEDO, nu este necesară o declarație în sensul art. 56, stabilind nevalabilitatea restricțiilor teritoriale din declarațiile turcești.

La prima vedere, s-ar crea impresia că exercitarea extrateritorială a jurisdicției ar implica în mod automat răspunderea statului-parte la CEDO pentru teritoriile în privința relațiilor internaționale pe care ultimele le asigură. Coraportul dintre art. 1 și art. 56 ne duce însă la o altă concluzie: în cazul unui „conflict” dintre articolele în cauză, care neapărat va exista în cazul exercitării extrateritoriale a jurisdicției pe teritoriile în privința cărora nu a fost făcută o declarație, preferință se va da clauzei coloniale, ceea ce înseamnă că extrateritorialitatea Convenției este limitată de teritoriile fostelor colonii.

Limitarea dată este una absolută – CEDO nu se va aplica pe teritoriile fostelor colonii în lipsa unei declarații în sensul art. 56. Fără excepții, chiar dacă statul exercită control efectiv/general pe teritoriul fostei colonii.

Spre exemplu, în speța *Quark Fishing Ltd.*¹⁶ Curtea a declarat inadmisibilă cererea prin care reclamantul a invocat încălcarea dreptului de proprietate prin limitarea activității de pescuit a acestuia pe insulele Georgia de Sud și Sandwich de Sud (South Georgia and the South Sandwich Islands) – fostă colonie a Regatului Unit, teritoriu asupra căruia statul reclamat exercita control efectiv. În pofida faptului că pe insulă produceau efecte actele normative britanice, Curtea a refuzat să aplice Convenția din motivul absenței unei declarații în sensul art. 56.

Similar, în speța *Chagos Islanders c. Regatul Unit* reclamanții au invocat încălcarea art. 1 Protocol 1 al CEDO pentru împiedicarea accesului la bunurile

¹⁵ Speța *Loizidou c. Turciei*, hotărârea din 18/12/1996. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58007> (Vizitat la 25/03/2015).

¹⁶ Speța *Quark Fishing Ltd. c. Regatul Unit*, decizia din 19/09/2006. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-77008> (Vizitat la 25/03/2015).

sale imobile aflate pe insulele Arhipelagului Chagos. În anii 70-80 ai secolului trecut Regatul Unit a întreprins acțiuni de expulzare a reclamanților de pe teritoriile insulelor pentru a facilita construcția unei baze militare, care urma să fie supusă controlului SUA. Din 1965 Arhipelagul Chagos face parte din Teritoriul Britanic din Oceanul Indian, susceptibil de a fi obiect al clauzei coloniale. Până în 1965 Arhipelagul Chagos făcea parte din Mauritius, alt dominion britanic, în privința căruia Marea Britanie a făcut declarație în sensul art. 56 în 1966, însă Mauritius în scurt timp și-a declarat independența, Chagos situându-se în afara scopului declarației. Curtea a stabilit că, chiar și în eventualitatea exercitării controlului efectiv asupra spațiului (în speța – a insulelor), statul nu urmează să poarte răspundere în legătură cu acțiunile agenților săi pe teritoriile respective, criteriile elaborate în jurisprudență pentru identificarea jurisdicției fiind inaplicabile în cazul declarației făcute conform art. 56.

La aceleași concluzii a ajuns Înalta Curte și în legătură cu extrădarea reclamantului din Macao (ex-colonie portugheză) în China¹⁷ sau a jurisdicției Regatului Unit în privința persoanelor aflate în Hong Kong¹⁸.

Contrar practicii menționate mai sus, în speța *Matthews*¹⁹ Curtea a aplicat Convenția pe teritoriul insulei Gibraltar – teritoriu *pentru relațiile internaționale ale căruia Regatul Unit este responsabil*. Reclamanta a invocat încălcarea dreptului la alegeri libere prin neorganizarea alegerilor în Parlamentul European pe teritoriul Gibraltarului. Înalta Curte a stabilit că Convenția și Protocolul 1 erau opozabile statului reclamat și în legătură cu persoanele aflate în Gibraltar, deci a fost recunoscută jurisdicția teritorială a Regatului Unit asupra insulei, deoarece Regatul Unit a făcut declarația relevantă în sensul art. 56.

Speța trezește interes datorită interpretării pe care a oferit-o Curtea noțiunii de „organ legislativ”, după cum e prevăzut în art. 3 a Protocolului

1. Datorită faptului că *aquis*-ul comunitar avea acțiune și asupra resortisanților Gibraltarului, Curtea a considerat inechitabil faptul că ultimii erau lipsiți de dreptul la vot în Parlamentul European. Or, noțiunea de „legislativ” n-ar trebui să se limiteze doar la organele naționale, ea având incidență și asupra acelor suprastatale, în eventualitatea în care deciziile luate de către Parlamentul European afectează direct resortisanții Gibraltarului. Ulterior Regatul Unit a dispus extinderea uneia dintre circumscripțiile sale electorale și asupra Gibraltarului.

Scopul clauzei coloniale se poate intersecta cu situația în care oficialii unui stat exercită unele competențe judiciare sau polițienești pe teritoriul unui alt stat, conform unei cutume bilaterale sau unui acord prestabilit, însă ele nu urmează să fi confundate.

Astfel, în speța *Drozd și Janousek*²⁰ fusese stabilit că jurisdicția statului ar putea, în anumite circumstanțe, să se întindă și asupra unui judecător detașat către un alt stat. Speța dată însă constituie un caz *sui generis*, dacă am privi-o prin prisma art. 56. Reclamanții au invocat, *inter alia*, răspunderea statelor reclamate pentru îngrădirea dreptului la un proces echitabil de către judecătorii francezi, care, fiind rețrași sau pur și simplu detașați, exercitau funcțiile judiciare pe teritoriul Andorrei, ca fiind cunoscători ai limbii și legilor locale. Partea cea mai problematică constă în determinarea naturii juridice a raporturilor existente între Andorra și statele reclamate. Ultimele au stabilit în anul 1278 sistemul *diarhic* de conducere a Andorrei, prin care șefului statului francez și episcopului de Urgell le era recunoscută calitatea de co-principi, sistem care este și astăzi viabil. Prin urmare, era necesar de a fi stabilit dacă teritoriul Andorrei era pasibil de a fi catalogat ca și teritoriu pentru relațiile internaționale ale căruia statele reclamate erau responsabile.

Andorra, în perioada examinării speței, nu era parte la Convenție, dar nici nu posedă o natură juridică clară din punct de vedere al subiecților dreptului internațional. Nefiind membru al Consiliului Europei în acel moment și semnând până la 3 tratate în capacitate proprie, Curtea a pus sub semn de întrebare calitatea Andorrei de subiect de drept internațional. Curtea a stabilit că Andorra nu este nici condominium, deci teritoriu aflat în proprietate

¹⁷ Speța *Yonghong c. Portugaliei*, decizia din 25/11/1999. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-5646> (Vizitat la 25/03/2015).

¹⁸ Speța *Bui Van Thanhș.a. c. Regatului Unit*, decizia din 12/03/1990. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-647> (Vizitat la 25/03/2015).

¹⁹ Speța *Matthews c. Regatului Unit*, hotărârea din 18/02/1999. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58910> (Vizitat la 25/03/2015).

²⁰ Speța *Drozd și Janousek c. Franței și Spaniei*, decizia Comisiei EDO din 12/12/1989. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-24752> (Vizitat la 25/03/2015).

tea comună a Spaniei și Franței, dar nici a fiecăruia dintre aceste state în mod separat, Convenția fiind astfel inaplicabilă în mod automat pe teritoriul în cauză. Totodată s-a constatat că funcțiile pe care le exercita președintele francez în calitate de co-principe al Andorrei sunt separate și ultimele nu pot fi privite ca și exercitare a suveranității franceze; iar episcopul de Urgell este numit de Sfântul Scaun, el nefiind uneori cetățean spaniol, actele acestuia nefiind imputabile Spaniei.

Guvernul spaniol a obiectat că doar o declarație de extindere teritorială prezentată, în conformitate cu art. 56 al Convenției, ar fi fost capabilă să atragă răspunderea Spaniei în privința teritoriului Andorrei, adăugând că ar exista un obstacol juridic în acest sens – pentru relațiile internaționale ale Andorrei au fost exclusiv responsabili co-principii în comun. Este un argument cel puțin dubios din punct de vedere al poziției Franței, care tolerează funcțiile președintelui său de co-șef al Andorrei. Or, președintele Franței nu-și exprimă consimțământul în calitate de persoană privată de a fi co-principiele Andorrei. Cu toate acestea, Curtea a admis opinia guvernului spaniol, Andorra nefiind pasibilă de a fi calificată ca și teritoriu pentru a cărui relații internaționale statele reclamate ar fi fost responsabile, în pofida naturii sale ambigue. În privința judecătorilor detașați din Franța, Înalta Curte a constatat că în activitatea acestora în Andorra ei exercitau acte în calitate de judecători andorrieni și nu francezi, ei aplicau legea Andorrei și statutul lor era reglementat de ultima. Astfel, actele judecătorilor francezi detașați în Andorra nu erau imputabile guvernului francez.

Prin urmare, atât în privința judecătorilor detașați, cât și în privința președintelui Franței, care exercită funcția șefului de stat al Andorrei, Curtea a delimitat strict calitatea acestora de agenți ai Andorrei și Franței. Totuși, dacă problema ar fi privită din perspectiva necesității securizării colective a drepturilor omului, dar și a evoluției dreptului răspunderii internaționale, atunci actualitatea hotărârii Plenului Curții ar putea fi pusă sub semn de întrebare, cel puțin sub aspectul angajării răspunderii Franței.

Cu o problemă similară s-a confruntat Comisia EDO și în speța *X. și Y. c. Elveției*²¹. În baza unui

acord încheiat între Liechtenstein și Elveția, deciziile luate de „poliția străinilor” a Elveției erau obligatorii spre executare pe teritoriul Liechtensteinului, ceea ce însemna că prima exercita extrateritorială jurisdicția sa executivă, dar și legislativă (deoarece deciziile erau luate în baza legislației federale elvețiene), cu consimțământul celui de-al doilea stat. Primul reclamant, nefiind cetățean al nici unuia dintre statele implicate, a primit interdicție de intrare pe teritoriul Liechtensteinului de către „poliția străinilor” a Elveției pentru o perioadă de doi ani. La momentul examinării cauzei, Liechtenstein încă nu era parte la Convenție, de aceea Comisia trebuia să decidă asupra imputabilității acțiunilor relevante ale Elveției, cu efecte extrateritoriale.

Comisia a stabilit că, reieșind din tratatul menționat, Liechtensteinul se afla în imposibilitatea de a exclude efectul extrateritorial al deciziilor luate de către „poliția străinilor” elvețiană (doar autoritățile elvețiene îl puteau exclude, și doar în măsura în care un asemenea efect era prevăzut în actul respectiv). Prin urmare, Elveția urma să fie considerată responsabilă și pentru actele ce aveau efecte pe teritoriul Liechtenstein, iar persoanele asupra cărora efectele se răsfrângeau erau considerate sub jurisdicția primei în sensul art.1.

Un aspect curios al opozabilității CEDO față de Moldova în legătură cu regiunea transnistreană este faptul că guvernul moldav a încercat printr-o declarație să limiteze aplicarea Convenției pe teritoriul aflat în afara controlului său, în legătură cu mai multe articole, în privința acțiunilor administrației separatiste, până la consumarea conflictului, ceea ce înseamnă că persoanele aflate pe teritoriul respectiv ar fi fost private de garanțiile CEDO. Art. 57 al CEDO prevede posibilitatea formulării rezervelor în momentul aderării la Convenție, cu condiția ca rezerva să nu aibă caracter general, deci să nu fie ambiguă sau să facă trimiteri la prevederi specifice ale Convenției.

Agentul guvernamental a propus interpretarea art. 57 în coroborare cu art. 56, solicitând o interpretare extensivă a ultimului, în vederea abordării „negative” a noțiunii de jurisdicție în lumina art. 1, cu scopul de a se exonera în general de obligațiile ce reies din CEDO în privința populației aflate pe teritoriul din stânga Nistrului. Curtea a stabilit în decizia cu privire la admisibilitate în speța *Ilașcu* că art. 56 nu poate fi interpretat „negativ”, constatănd că declarația făcută de guvernul moldav în

²¹ Speța *X. și Y. c. Elveției*, decizia Comisiei EDO din 14/07/1977. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-74512> (Vizitat la 25/03/2015).

privința regiunii transnistrene, pentru faptul că era generală în sensul art. 57, nici nu putea fi calificată ca rezervă în sensul Convenției²².

Imunitatea de jurisdicție. Imunitatea de jurisdicție este o limitare generală de aplicabilitate a Convenției pe teritoriul statelor-părți. În ultimele câteva decenii există discuții aprinse în privința relației dintre conceptul de imunitate a statelor și încălcarea normelor cu caracter imperativ (*juscogens*) de către state, fiind generată întrebarea: dacă este justificat faptul că imunitatea statelor servește drept barieră pentru angajarea răspunderii lor pentru încălcarea normelor *juscogens*²³, reieșind din principiul *par in parem non habet imperium* („un egal nu are putere asupra altui egal”, adică un stat-subiect al dreptului internațional nu poate fi supus jurisdicției unui alt stat). În categoria dată, extraterritorialitatea se manifestă într-un mod mai specific, problema interpretării jurisdicției fiind omisă, deoarece drepturile se invocă a fi încălcate de către ramura judiciară a statului în privința actelor altor state. În mod axiomatic, reclamanții vor invoca încălcarea dreptului la proces echitabil în legătură cu imunitatea unui stat terț.

Astfel, în prima speță, unde Curtea a concluzionat despre imunitatea unui stat – *Al-Adsani*²⁴, cu privire la o acțiune adusă în Regatul Unit împotriva unui membru al guvernului Kuweitului, reclamantul a invocat actele de tortură comise de către ultimul, prioritate însă a obținut imunitatea Kuweitului. Ulterior, în mod similar, Curtea a declarat inadmisibilă cererea împotriva Greciei și Germaniei, prin care cei 257 de reclamanți au invocat încălcarea art. 6 par. 1 din CEDO prin refuzul de a executa hotărârea judecătorească emisă de autoritățile grecești împotriva Germaniei, în legătură cu atrocitățile (deci încălcările normelor imperative) comise de ultima în perioada celui de-al Doilea Război Mondial pe teritoriul Greciei²⁵.

O percepție similară este reflectată și în privința imunității jurisdicționale a ONU în cazul acțiunii împotriva acesteia în instanțele de judecată dintr-un stat-membru în *Stichting Mothers of Srebrenica*²⁶. În 1993 orașul bosniac Srebrenica a intrat în perimetrul teritoriului declarat de ONU ca zonă de siguranță. În pofida acestui fapt, în 1995 a avut loc odiosul masacru de la Srebrenica, drept urmare a atacului săvârșit de forțele armate ale sârbilor bosniaci. Reclamanții au invocat că genocidul din Srebrenica a avut loc din cauza inacțiunilor ONU și Olandei pentru prevenirea acestuia.

La caz, Curtea a stabilit că imunitatea ONU este similară cu cea a statelor, iar în dreptul internațional public nu există o practică clară în privința genocidului (a se citi – „în privința normelor *juscogens*”) ca și excepție de la invocarea imunității ONU, ultima servind, astfel, unui scop legitim și nefiind disproporționată.

Art. 6 este, în principiu, aplicabil acțiunilor împotriva unui stat pentru despăgubirea persoanelor cărora li s-au provocat daune personale, însă imunitatea statelor ar fi o barieră procedurală proporțională (deci admisibilă) în privința torturii sau a genocidului. În aprecierea dată Curtea nu a fost absolut categorică, proporționalitatea fiecărei excepții de la conceptul imunității statelor urma să fie evaluată în fiecare caz în mod separat, luând în considerare evoluția dreptului internațional public și abordările contemporane ale principiului cutumiar al imunității de jurisdicție a statelor, inclusiv prin prisma practicii altor jurisdicții internaționale²⁷.

Într-o speță recentă, Curtea a apreciat ultimele evoluții ale dreptului internațional în acest sens²⁸. Reclamanții au invocat încălcarea art. 6 CEDO în legătură cu scoaterea de pe rol a cererii de chemare în judecată. Au susținut că au fost torturați în Arabia Saudită, ulterior acționând împotriva sta-

²² Speța *Ilașcu ș.a. c. Moldovei și Federației Ruse*, decizia din 04/07/2001. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-5948> (Vizitat la 25/03/2015).

²³ Bianchi A. Human Rights and the Magic of Jus Cogens. *European Journal of International Law*, 2008, Vol.19, nr.3. p. 491-508.

²⁴ Speța *Al-Adsani c. Regatului Unit*, hotărârea din 21/11/2001. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59885> (Vizitat la 25/03/2015).

²⁵ Speța *Kalageropoulou ș.a. c. Greciei și Germaniei*, decizia din 12/12/2002. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-23539> (Vizitat la 25/03/2015).

²⁶ Speța *Stichting Mothers of Srebrenica ș.a. c. Olandei*, decizia din 11/06/2013. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-122255> (Vizitat la 25/03/2015).

²⁷ Nica A. Abordările actuale ale principiului imunității de jurisdicție a statelor în lumina hotărârii Curții Internaționale de Justiție din 03 februarie 2012. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei în contextul valorificării opțiunii europene: viziuni ale tinerilor cercetători”, Ediția a-VII, Chișinău, 30 mai 2013, Vol. I, p. 243-252.*

²⁸ Speța *Jones ș.a. c. Regatului Unit*, hotărârea în din 14/01/2014, definitivă din 02/06/2014. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-140005> (Vizitat la 25/03/2015).

tului Arabia Saudită și oficialilor acesteia în judecătoriiile din Marea Britanie. În privința actelor de tortură invocate împotriva Arabiei Saudite, Curtea a statuat că nu există o excepție cristalizată față de imunitatea jurisdicțională a statelor în acest sens, constatând la caz lipsa încălcării dreptului reclamanților la un proces echitabil.

Analiza în privința oficialilor a fost mai puțin rigidă, deoarece ei posedă doar imunitate funcțională, deci ea se limitează la actele săvârșite de ei doar în capacitatea lor oficială, concluzionând: „În lumina evoluțiilor recente din dreptul internațional public, aflate în curs de desfășurare, această problemă trebuie ținută sub supraveghere de către statele contractante”. Astfel, Curtea a dat de înțeles că în viitorul apropiat conceptul rigid al imunității „de stat” a oficialilor pentru actele de tortură poate să se miște din loc. Ulterior, acesta va însemna revizuirea globală a corelației dintre noțiunile de imunitate jurisdicțională și încălcarea normelor cu caracter imperativ.

Reieșind din clasificarea acțiunilor statelor în *acta jure imperii* și *acta jure gestionis*, toate actele ilicite enumerate mai sus pot fi astfel privite ca acțiuni care reies din suveranitatea statului. Totodată, distincția dintre aceste două categorii este suficient de subtilă pentru a cauza dificultăți în clasificarea acțiunilor statului, mai ales când ele se referă la drepturile lui reale. Spre exemplu, bunurile imobile aflate cel puțin în utilizarea misiunilor diplomatice sunt exonerate de actele de executare a hotărârilor judiciare, indiferent de legitimitatea titlului persoanei private, încălcarea art. 6 și a art. 1 Protocol 1 fiind astfel proporțională²⁹. Totodată, va fi considerată drept neproporțională ingerința ce rezultă din neplata compensației în locul restituirii bunului folosit de către misiunea diplomatică.³⁰

Principiul aurului monetar. Principiul aurului monetar este o limitare specifică în principal aplicării extrateritoriale, elaborată de CIJ în speța *Au-*

*rul monetar scos din Roma în 1943*³¹. Ea constă în regula conform căreia Curtea nu poate judeca statul reclamat fără a se expune asupra răspunderii unui stat terț, absent în proces. Deci, este un caz specific al imunității jurisdicționale a statelor, acestea nefiind supuse autorității altor state sau instituții „terțe” create de ele. În eventualitatea unui proces la Curtea Europeană, principiul dat este relevant pentru spețele în care circumstanța dominantă va fi acțiunea militară colectivă, cu implicarea statelor sub egida NATO sau ONU, spre exemplu.

În mod practic, principiul dat reprezintă obligația procedurală a reclamantului de a proba prestația specifică a statului reclamat în cadrul acțiunilor colective, în urma căreia s-a produs o ingerință în drepturile și libertățile reclamantului. Cu alte cuvinte, aceasta ar fi probațiunea legăturii cauzale, însă cu accentul pe prestația specifică a statului, ultima fiind realmente problematică, nu doar din punct de vedere factologic, ci și din punct de vedere al dreptului răspunderii. În acest sens, statele reclamate au obiectat în spețele: *Bankovic*³² – în privința acțiunilor NATO în RFI, *Behrami*³³ – în legătură cu acțiunile colective ale forțelor pacifatoare ONU în Kosovo sau în *Saddam Hussein c. Forțelor de coaliție*³⁴. Prin urmare, principiul aurului monetar reprezintă o limitare relativă, putând înlătura efectele extrateritoriale ale Convenției în paralel cu probarea absenței jurisdicției statului în anumite circumstanțe.

Precum vedem, situațiile analizate condiționează exonerarea unui stat parte la CEDO de răspunderea care, în mod normal, ar surveni în urma nerespectării obligațiilor de protecție efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale, însă acestea nu ar trebui interpretate ca fiind condiții ce cauzează configurarea unei *impunități* a statelor urmare a încălcărilor prevederilor convenționale, dar ca anumite clauze specifice care nuanțează aspectele răspunderii internaționale a statelor în dreptul internațional al drepturilor omului.

²⁹ Speța *Manoilescu și Dobrescu c. României și Federației Ruse*, decizia din 03/03/2005. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-72683> (Vizitat la 25/03/2015); Speța *Kirovi c. Bulgariei și Turciei*, decizia din 02/10/2006. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-77726> (Vizitat la 25/03/2015).

³⁰ Speța *Vrioni și alții c. Albaniei și Italiei*, hotărârea din 29/09/2009. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-94452> (Vizitat la 25/03/2015).

³¹ Speța *Aurul monetar scos din Roma în 1943. Obiecții preliminare*. Hotărârea CIJ din 15/06/1954. [on-line]: <http://www.icj-cij.org/docket/files/19/4761.pdf> (Vizitat la 25/03/2015).

³² Speța *Bankovic*, precitată.

³³ Speța *Behrami și Behrami c. Franței*, decizia din 02/05/2007. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-80830> (Vizitat la 25/03/2015).

³⁴ Speța *Saddam Hussein c. Albaniei, Bulgariei, Croației ș.a.*, decizia din 14.03.2006. În: baza de date HUDOC. [on-line]: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=003-1618258-1694937> (Vizitat la 25/03/2015).